www.atributetosankaradeva.org presents an article from ‘Manikanchan’, the monthly paper of the Srimanta Sankaradeva Sangha (July, 2011 issue) on ***Sankaradeva and His Times***, Dr. Maheswar Neog’s Great Work on the Sankaradeva Movement. This article touches upon the genesis of this *magnum opus* of Dr. Neog which is “undoubtedly one of the great books which have come out from Assam” (Dr. Suniti Kr. Chatterjee).

To read this classic book online (Google Books), click below:-

http://books.google.co.in/books?id=DcReZM-rI0MC&printsec=frontcover&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false

গুৰুবাণী

শুনা সৰ্ব্বজন এড়ি আন মন
দূৰ কৰি ক্ৰূৰ মতি।
কৃষ্ণ নাম বিনা ইটো কলি যুগে
নাহি নাহি আন গতি।।
জানিয়া কৃষ্ণৰ চৰণে শৰণ
পশিয়ো সুদৃঢ় মতি।
বোলা ৰাম ৰাম ছাড়ি আন কাম
লভিবা পৰম গতি।।

মণিকাঞ্চন

জয় গুৰু শঙ্কৰ

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ সঙ্ঘ

- Tech/RNP/GH-105/2009-11
- Regd.No.63480/95

(মাহেকীয়া বাৰ্তালোচনী)

ষোড়শ বছৰ ঃ ষষ্ঠ সংখ্যা ঃ জুলাই ঃ ৫৬২ শঙ্কৰাব্দ ঃ ২০১১ চন ঃ মূল্য ঃ ৫.০০ টকা ঃ পঞ্জীয়ন নং ঃ ৬৩৪৮০/৯৫

ড° মহেশ্বৰ নেওগৰ কীৰ্তিস্তম্ভ ঃ 'শঙ্কৰদেৱ এণ্ড হিজ্ টাইম্ছ'

ভৱপ্ৰসাদ চলিহা

অসমৰ বৈষ্ণৱ সংস্কৃতিৰ বিষয়ে নিৰন্তৰ চিন্তা-চৰ্চা কৰা লোকসকলৰ ভিতৰত ড° মহেশ্বৰ নেওগৰ নাম শীৰ্ষস্থানত। তেওঁৰ সাৰস্বত সাধনাই অসমৰ ভাষা, সাহিত্য, সঙ্গীত, নৃত্য, চিত্ৰকলা, ধৰ্ম, দৰ্শন, বুৰঞ্জী, স্থাপত্য, ভাস্কৰ্য আদি বিভিন্ন দিশ সামৰি ল'লেও অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম আৰু সাহিত্য-কলা-সংস্কৃতিৰ চৰ্চাই তেওঁৰ অধ্যয়ন-গৱেষণাৰ মুখ্য বিষয় আছিল বুলিব পাৰি আৰু এই ক্ষেত্ৰত এতিয়ালৈ তেওঁৰ অৱদানেই হ'ব সৰ্বাধিক। বৈষ্ণৱ সাহিত্য, সঙ্গীত, নৃত্য, অভিনয়ৰ বৈজ্ঞানিক বিচাৰ-বিশ্লেষণৰ কামত তেওঁ সুদীৰ্ঘ কাল আত্মনিয়োগ কৰিছিল আৰু সৰ্বভাৰতীয় পৰ্যায়ত ইবোৰৰ পৰিচয় আৰু প্ৰতিষ্ঠা দিয়াত তেওঁ সৰ্বপ্ৰকাৰে চেষ্টা কৰিছিল। 'কীৰ্ত্তন-ঘোষা আৰু নাম-ঘোষা', 'গুৰু চৰিত কথা' আদি বহুসংখ্যক প্ৰাচীন বৈষ্ণৱ গ্ৰন্থ আৰু চৰিত পুথিৰ বিজ্ঞানসন্মতভাৱে কৰা সম্পাদনা, 'পৱিত্ৰ অসম'ৰ লেখীয়া গুৰুত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থৰ সংকলন-সম্পাদনা, শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱ আদি বৈষ্ণৱ ধৰ্মগুৰুসকলৰ জীৱনী প্ৰণয়ন, শঙ্কৰদেৱৰ 'ভক্তি-ৰত্নাকৰ' গ্ৰন্থৰ ইংৰাজী অনুবাদ আৰু সম্পাদনা, 'স্বৰৰেখাত বৰগীত', 'Rhythm in the Vaishnava Music of Assam', 'Sattriya Dances and Their Rhythms' আদি বিশিষ্ট গৱেষণা-গ্ৰন্থৰ প্ৰণয়ন আৰু অলেখ ইংৰাজী- অসমীয়া প্ৰবন্ধই এইবোৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ গভীৰ অধ্যয়ন আৰু প্ৰণালীবদ্ধ বিচাৰ-বিশ্লেষণৰ পৰিচয় দাঙি ধৰে।

এই সকলোবোৰ ৰচনাৰ ভিতৰত তেওঁৰ 'Sankaradeva and His Times' শীৰ্ষক ইংৰাজী গৱেষণা-গ্ৰন্থখনেই তেওঁৰ কীৰ্তিস্তম্ভ (magnum opus) বুলিব পাৰি। এই গ্ৰন্থৰ বাবেই তেওঁ ১৯৫৫ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰপৰা D.phil. উপাধি লাভ কৰিছিল। গ্ৰন্থখন গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে ১৯৬৫ চনত প্ৰকাশ কৰে। গ্ৰন্থখনৰ এটা sub-title আছিল ঃ 'Early History of the Vaishnava Faith and Movement in Assam.' গ্ৰন্থখনৰ দ্বিতীয় তাঙৰণ দিল্লীৰ মতিলাল বাণাৰসী দাস নামৰ প্ৰকাশন প্ৰতিষ্ঠানটোৱে ১৯৮৭ চনত প্ৰকাশ কৰে। দ্বিতীয় তাঙৰণত গ্ৰন্থখনৰ sub-titleটো নাম হৈ প্ৰকাশ হৈছে এনেদৰে ঃ 'Early History of the Vaishnava Faith and Movement in Assam : Sankaradeva and His Times.'

উল্লেখযোগ্য যে ড' নেওগে ১৯৪৮ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগত অধ্যাপক হিচাপে যোগদান কৰাৰ আগৰেপৰা বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ চৰ্চাত মনোনিৱেশ কৰিছিল। ১৯৪৫ চনত তেওঁ শঙ্কৰদেৱৰ 'ভক্তি-প্ৰদীপ' গ্ৰন্থখন শ্বেক্সপীয়েৰৰ নাটকবোৰৰ ভেৰিটি আদিৰ সম্পাদনাৰ আৰ্হিত আধুনিক ধৰণে সম্পাদনা কৰি প্ৰকাশ কৰে। তেতিয়াই তেওঁ দুজনা মহাপুৰুষৰ দুখনি প্ৰধান গ্ৰন্থ 'কীৰ্ত্তন-ঘোষা' আৰু 'নাম-ঘোষা' আধুনিক বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতিৰে সম্পাদনা কৰাৰ কাম হাতত লয়। লগে লগে বৰগীত আৰু অঙ্কীয়া নাটৰ পাঠো ঘাটিবলৈ যত্ন কৰে। সেই সময়তে ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ 'সুৰভি'ত প্ৰকাশিত তেওঁৰ বিখ্যাত 'বাৰকুৰি বৰগীত' প্ৰবন্ধই বিদ্বৎ সমাজত বেচ সমাদৰ লাভ কৰে। ১৯৪৮ চনত নেওগৰ নতুন ধৰণৰ সমীক্ষাশীল জীৱনী 'শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ' গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পায়। এইদৰে এই

(২ পৃষ্ঠাত)

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সঙ্ঘৰ ৮১ সংখ্যক অধিৱেশন

অধিৱেশন থলীৰ নাম 'আই কনকলতা ক্ষেত্ৰ'

পুৰণি হাতেলিখা পুথি ঃ

ড° মহেশ্বৰ নেওগৰ কীৰ্তিস্তম্ভ ঃ 'শঙ্কৰদেৱ এণ্ড হিজ্ টাইম্‌ছ'

(১ পৃষ্ঠাৰ পৰা)

সময়তে ড নেওগ বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ চৰ্চাত গভীৰভাৱে সোমাই পৰে। ১৯৫১ চনত নেওগে তেওঁৰ গৱেষণা-গ্ৰন্থ 'Sanaradeva and His Times' ৰ ৰচনাৰ কাম আৰম্ভ কৰে আৰু ১৯৫৪ চনৰ মাৰ্চ মাহত ডক্টৰেট ডিগ্ৰীৰ কাৰণে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত তেওঁৰ থিছিছ দাখিল কৰে।

ড° নেওগৰ গৱেষণা-গ্ৰন্থৰ প্ৰস্তুতি-পৰ্ব আৰু তাৰ পৰিণতিৰ চমু কাহিনী নেওগৰ ভাষাৰেই দিব পাৰি ঃ "১৯৫০ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰীত এদিনাখন কাকতি ছাৰে নিৰলে সুধিলে, 'হেৰা মহেশ্বৰ, তুমি কি কৰিছা? আৰু পঢ়া-শুনা নকৰানেকি?' ছাৰৰ কথা শুনি মোৰ পুৰণি বায়ুটি উক দি উঠিল; ক'লোঁ, 'হয় ছাৰ, ইংৰাজীৰ এম. এ.টো দিব লাগে।' 'আৰু এটা এম. এ. ডিগ্ৰী লৈ কি লাভ? বিশ্ববিদ্যালয়ত তুমিতো ইংৰাজী বিষয় লৈ যাব নালাগে। অসমীয়াতে দেশৰ কাম কৰা। মই কৈছোঁ, তুমি ডক্টৰেট ডিগ্ৰীৰ বাবে কাম কৰিব লাগে।' 'ছাৰ, আপুনি যদি মোৰ guide হয়, তেতিয়া হ'লে পৰম ভাগ্যই!' 'সেইটো হ'ব দিয়াচোন। বিষয় এটা পোনতে ঠিক কৰা।' মইতো বহুত দিন শঙ্কৰদেৱকে গাই-বাই থাকিলোঁ। ছাৰক ক'লোঁ, 'শঙ্কৰদেৱৰ বিষয়েই গৱেষণা কৰিবলৈ হেঁপাহ এটা আছে, ছাৰ।' 'সেই বিষয়ে মই নিজে কিবা এটা কৰাৰ কথা মনে মনে ভাবোঁ। তোমাক মই আন এটা বিষয়হে দিওঁ। তুমি এটা পুৰণি সাহিত্যৰ আধাৰত মধ্যযুগৰ বুৰঞ্জী এখন লেখাঁ।' ধাৰণাটো ভাল লাগিল। ছাৰে বিষয়টোৰ ৰূপৰেখা প্ৰস্তুত কৰিবলৈ ক'লে। এমাহমান লাগি আঁচনি এখন তৈয়াৰ কৰিলোঁ। ১৪ ছেপ্টেম্বৰত ছাৰক দেখুৱালোঁ। ভাল বুলিলে। লগতে ক'লে, 'তুমি বিৰিঞ্চিক দেখুওৱাচোন, তেওঁ কি কয়।' মই ক্লাছৰ পাছত ডক্টৰ বৰুৱাৰ ঘৰলৈ গ'লোঁ। তেওঁ কৈ উঠিল, 'নাই নাই, তুমি এইটো বিষয় ল'ব নালাগে। মোৰ Cultural Historyৰ দ্বিতীয় খণ্ড হিচাপে এই যুগটো ঠিক-ঠাক কৰি লৈছোঁ।' মই তিতাদাহেই ৰিহাবাৰীৰ ছাৰৰ ঘৰ পালোঁগৈ। ছাৰে ক'লে, 'বিৰিঞ্চিয়েতো মাটিডোখৰত এতিয়াও নাঙল লগোৱা নাই চাগৈ। তেও বুলি আমাৰ খেতিয়কৰ দৰে তেওঁ তাক বেৰি-কুৰি থৈছে যেতিয়া তুমি আৰু সেই খেতৰ কথা এৰাঁ। এতিয়া তুমি আগেয়ে কোৱা বিষয়লৈকে, মোৰখন পথাৰলৈকে আহা।' মই ছাৰৰ pasture লৈকে মূৰ ঘূৰালোঁ। শঙ্কৰদেৱ আৰু শঙ্কৰদেৱৰ যুগৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস বিষয়টো থিৰাং কৰি কামৰ আঁচনি কৰা, কিতাপ আৰু সাঁচিপতীয়া পুথি গোটোৱা, মৌখিক সমল চাই-লুৰি অনা, গৱেষণাৰ methodology শিকা আদি কামত লাগি গ'লোঁ। ২৭ জুলাই ১৯৫১ তাৰিখে ডি. ফিলৰ ছাত্ৰৰূপে পঞ্জীয়নভুক্ত হোৱাৰ অৰ্থে দৰ্খাস্ত কৰিলোঁ। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত সেইখন তেনে প্ৰথম দৰ্খাস্ত। ইম্পিৰিয়েল (নেশ্যনেল) লাইব্ৰেৰী, ভাণ্ডাৰকাৰ ওৰিয়েণ্টেল ইনষ্টিটিউট আদিৰপৰাও কিতাপ আনি কাম আৰম্ভ কৰিলোঁ। মহাপুৰুষৰ ৰচনাৱলী আৰু নৃত্য-নাট্যৰ কৌশলৰ বিষয়ে অধ্যায় দুটাৰ খচৰা প্ৰস্তুত হ'লত ছাৰক ক'লোঁ। মই কেনেভাৱে বিষয়বস্তুৰ অধ্যয়ন কৰিছোঁ ছাৰে সোধাত তাৰ কথাও ক'লোঁ। পিছদিনা ছাৰে ডক্টৰ বৰুৱাক ক'লে, 'হেৰা, মহেশ্বৰৰ কাম বৰ ভাল হৈছেহে; তেওঁ between the lines সকলো পঢ়ি কথাবোৰ লেখিছে। মইহে পঢ়ি চাব পৰা নাই।' কিন্তু ছাৰৰ শৰীৰত বেয়াকৈ ঘুণে ধৰিলে। ছাৰে আৰু পঢ়ি চাব নোৱাৰিলেই; ময়ো ছাৰৰ পথ নিৰ্দেশৰ সুবিধা সেই স্তৰত পাব নোৱাৰিলোঁ। ছাৰৰ মৃত্যুৰ তিনি দিন পিছতহে (১৮.১১.৫২) কিন্তু পূৰ্বৰ ২৭.৭.৫১ তাৰিখৰপৰাই বলবৎ কৰি, কৰ্তৃপক্ষই মোক প্ৰথম ডি. ফিল. ছাত্ৰৰূপে ৰেজিষ্টাৰ কৰিলে ডক্টৰ বৰুৱাক গাইড্ কৰি। ১৯ মাৰ্চ ১৯৫৪ তাৰিখে দৌল-পূৰ্ণিমাৰ দিনা থিছিছৰ তিনি কপি বান্ধি-কুন্ধি লৈ পাছদিনা অফিচত দাখিল কৰিলোঁ। পৰীক্ষক হ'ল তিনি কুমাৰ, ডক্টৰ সুনীতিকুমাৰ চট্টোপাধ্যায়, ডক্টৰ সুশীলকুমাৰ দে আৰু ডক্টৰ বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা। কিন্তু এবছৰৰো অধিক পাছত ২৪ জুন ১৯৫৫ তহে কলিকতাৰ সংস্কৃত কলেজত মৌখিক (Viva voce) পৰীক্ষা দিলোঁগৈ আৰু ৩০ জুলাই, ১৯৫৫ তহে কাৰ্য-পৰিষদে মোক ডক্টৰ ঘোষণা কৰিলে।" (জীৱনৰ দীঘ আৰু বাণি, পৃঃ ৩৭৯-৮০)।

ড° নেওগৰ গৱেষণা-গ্ৰন্থখনে শঙ্কৰদেৱৰ জীৱন আৰু অৱদানৰ প্ৰায় সকলো কথা সামৰি লোৱাৰ উপৰি গ্ৰন্থখনত শঙ্কৰদেৱ-অধ্যয়নৰ পটভূমিস্বৰূপ শঙ্কৰদেৱকালীন কামৰূপ-অসমৰ ঐতিহাসিক, ভৌগোলিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক ইত্যাদি জ্ঞাতব্য বিভিন্ন বিষয়ৰ এক সামগ্ৰিক অধ্যয়ন দাঙি ধৰাৰ চেষ্টা কৰা হৈছে। ১৯৬৫ চনত গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ হৈ ওলোৱাত সেইখন পঢ়ি ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰীয় অধ্যাপক, ডক্টৰ সুনীতিকুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে অভিভূত হৈ লিখিছিল ঃ

"Sankaradeva's name unfortunately is not so very well-known outside of Assam, but the scholars of Assam and those who understand his importance in the building of Assam have tried to make Sankaradeva's personality and his teachings and work known to others through the English language. But a comprehensive work was wanting all these years. Dr. Maheswar Neog, as an erudite scholar of Assam, its literature, history and culture, who is Jawaharlal Nehru Pfofessor at Gauhati University, has mow come forward to fill up this want and he has done it exceedingly well. This hansome volume of 400 pages, closely but beautifully printed, gives a very detailed survey of Sankaradeva with a full account of his background and a resume and appraisement of his work. I am filled with admiration at the comprehensiveness of this study by Professor Neog. Herein, in one compact volume we have almost all that we should know about the Hindu culture of Assam as it expressed itself through Vaishnavism and the Eka-sarania faith, which may be described as Assam's expression of the medieval pan-Indian Bhakti movement. Dr. Neog has not missed in his book anything which is a propos to the study of Sankaradeva. In a way this book can be described as encyclopaedic for the subject. In his 12 chapters he has treated all aspect of the subject. The very titles of these chapters will indicate the extent and variety of the matters which has brought in, and even a perusal of the detailed contents which has been given in his book will be quite a good introduction to the outlines of the subject..... Looking through this book I would say that it is undoubtedly one of the great books which have come out from Assam and it has opened up to us a new horizon in medieval Hindu religion and culture."

এই গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে অধ্যাপক নেওগে প্ৰয়োজনীয় সকলো তথ্য আহৰণ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল আৰু তাৰ বাবে হাড়ভঙা পৰিশ্ৰম কৰিছিল। এই অধ্যয়নৰ মাজেদি তেওঁৰ নিষ্ঠা, আলোচ্য বিষয়ৰ তলীলৈকে ভেদিব পৰা সূক্ষ্ম দৃষ্টি, তীক্ষ্ণ বিচাৰবুদ্ধি আৰু বিজ্ঞানসন্মত বিশ্লেষণী শক্তিৰ সম্যক পৰিচয় পোৱা যায়। তেওঁৰ গ্ৰন্থখন পঢ়ি কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ এমেৰিটাছ প্ৰফেছৰ ডক্টৰ সুশীলকুমাৰ দেই লিখিছিল ঃ "This is the first connected and fully documented account in English that I have read of Sankaradeva and his times; and I have read it with considerable profit and pleasure. The thesis gives ample evidence of diligent scholarship, a real and painstaking zeal in investigation inspired by a love of the subject itself, and a remarkable grasp over the fundamental questions. The treatment is elaborate and the mass of details, though well ordered, is overwhelming." গ্ৰন্থখন সম্পৰ্কে দেশ আৰু বিদেশৰ অনেকজন পণ্ডিতৰপৰা অহা এনে ধৰণৰ সপ্ৰশংসা অভিমতৰপৰা গ্ৰন্থখনৰ অন্তৰ্নিহিত মহত্ত্ব সম্পৰ্কে জানিব পাৰি।

বাৰটা অধ্যায়ত সম্পূৰ্ণ বৃহৎ 'Sankaradeva and His Times' গ্ৰন্থখনৰ অধ্যায় বিভাজন আছিল এনে ধৰণৰ ঃ Chapter I : Introduction : materials for a study of Sankaradeva and his times. Chapter II : The political condition of the country anterior to and during Sankaradeva's times. Chapter III: Social and economic background. Chapter IV : Early History of the Vaishnava movement. Chapter V : Literary Works of Sankaradeva. Chapter VI : The doctrines of the faith. Chapter VII : Sankaradeva's philosophical views. Chapter VIII : Sankaradeva's dramatic art and technique. Chapter IX : Vaishnava music and dances. Chapter X : The art of manuscript preparation and illumination. Chapter XI : Neo-Vaishnava institutions and practices. Chapter XII : Social implications of Sankaradeva's bhakti movement. A comprehensive bibliography and long index.

ওপৰৰ অধ্যায় বিভাজনৰপৰাই গ্ৰন্থখনত আলোচিত বিভিন্ন বিষয়ৰ এটা সম্যক ধাৰণা কৰিব পাৰি। প্ৰথম অধ্যায়ত তেওঁ গ্ৰন্থ ৰচনাৰ মূল উৎসস্বৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা নানাবিধ সমলৰ বিস্তৃত বিৱৰণ আগবঢ়াইছে। এই গ্ৰন্থ প্ৰণয়নৰ বাবে তেওঁ সম্ভৱপৰ সকলো উৎস ঘাটি তথ্য সংগ্ৰহ কৰিছে আৰু পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ বিচাৰ-বিশ্লেষণেৰে সিবোৰৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে। গ্ৰন্থৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত তেওঁ খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা প্ৰাচীন কামৰূপৰ ৰাজনৈতিক বৃত্তান্ত, আহোম আৰু কোঁচ ৰাজ্যৰ উত্থান, আৰু চুতীয়া, কছাৰী, বাৰভূঞাসকলৰ পতনৰ ইতিহাস আৰু অন্যান্য আনুষঙ্গিক বিষয় বিশ্লেষণ কৰিছে। তৃতীয় অধ্যায়ত তেওঁ কামৰূপত বসবাস কৰা বিভিন্ন জাতি-গোষ্ঠী, তেওঁলোকৰ জীৱিকা, বেহা-বেপাৰ, শিক্ষা-দীক্ষা, বিভিন্ন ধৰ্ম-বিশ্বাস, উৎসৱ-অনুষ্ঠান, ৰীতি-নীতি আদিৰ বিস্তৃত আলোচনাৰে প্ৰাচীন কামৰূপৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক জীৱনৰ ইতিবৃত্ত আগবঢ়াইছে। চতুৰ্থ অধ্যায়ত মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ, মাধৱদেৱ, দামোদৰদেৱ, হৰিদেৱ, গোপালদেৱ, নাৰায়ণ দাস ঠাকুৰ আতাৰপৰা পৰৱৰ্তী বিভিন্ন ধৰ্মাচাৰ্যসকলৰ জীৱনকথা আৰু কৰ্মৰ বিস্তৃত বিৱৰণ, সংহতি বিভাজন আদি কৰি অসমৰ নৱ বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ বহল ইতিহাস দিবৰ যত্ন কৰিছে। পঞ্চম অধ্যায়ত শঙ্কৰদেৱৰ ৰচনাৱলীৰ প্ৰাচীন উৎস শাস্ত্ৰসমূহৰ আলোচনা, ৰচনাৱলীৰ শ্ৰেণীবিভাজন আৰু ৰচনাৰ ক্ৰম নিৰ্ণয়ৰ চেষ্টাৰে সিবোৰৰ প্ৰণালীবদ্ধ বিশ্লেষণ আগবঢ়াইছে। ষষ্ঠ আৰু সপ্তম অধ্যায়ত নৱ-বৈষ্ণৱ ভক্তিধৰ্মৰ উপাস্য দেৱতাৰ স্বৰূপ নিৰ্ণয়, ভক্তিৰ সংজ্ঞা আৰু বিভাগ, ভক্ত আৰু গুৰুৰ সংজ্ঞা আৰু পৰিচয়, অসমৰ ভক্তি ধৰ্মৰ দাৰ্শনিক ভিত্তি, ভক্তিধৰ্মত ভাগৱত পুৰাণ আৰু ভাগৱত ভাবাৰ্থ-দীপিকাৰ স্থান, অদ্বৈতবাদ, পৰমাত্মা জীৱাত্মাভেদতত্ত্ব, মায়া আৰু মুক্তি আদি ধৰ্ম দৰ্শনৰ নানা কথা আলোচনা কৰিছে। অষ্টম অধ্যায়ত নেওগে শঙ্কৰদেৱৰ নাটসমূহৰ পৰ্যালোচনা, নাটকীয় কলা-কৌশল, ধেমালি সূত্ৰধাৰৰ কাৰ্য-কলাপ, ৰঙ্গমঞ্চ, ভাওনাৰ চো মুখা আৰু অন্যান্য অহাৰ্য, নাট-অভিনয়ৰ ধৰ্মীয় আদৰ্শ আৰু পৰিৱেশ ইত্যাদি প্ৰয়োজনীয় সকলো কথা বিচাৰ কৰিছে। নৱম অধ্যায়ত তেওঁ ধল্যবা নৃত্য-গীত, ওজাপালিৰপৰা আৰম্ভ কৰি শঙ্কৰী সঙ্গীত-নৃত্যৰ নানা দিশ — বৰগীত, অঙ্কৰ গীত, ভটিমা— গীতৰ ৰাগ-তাল-মান, সত্ৰীয়া বাদ্য, বিবিধ নৃত্যশৈলী আদি অধ্যয়ন কৰিছে। দশম অধ্যায়ত প্ৰাচীন হাতেলিখা পুথিৰ নিৰ্মাণ কৌশল, সাঁচিপাত-তুলাপাতৰ ব্যৱহাৰ, চিত্ৰকলাৰ প্ৰয়োগ, পুথি-চিত্ৰৰ অঙ্কন প্ৰণালী আদিৰ বিশদ আলোচনা আছে। একাদশ অধ্যায়ত অসমৰ সত্ৰ আৰু নামঘৰ অনুষ্ঠান আৰু ইবোৰৰ লগত সংশ্লিষ্ট নানা বিষয়— সত্ৰাধিকাৰ চাৰি হাটী, মণিকূট, গুৰু আসন, চৈধ্য প্ৰসঙ্গ, শৰণ, ভজন, লিখক, খনিকৰ, মালধৰা, দেউৰী, বিলনীয়া, পাঠক, গায়ন-বায়ন, সূত্ৰধাৰ, ভকত ইত্যাদি সত্ৰ-নামঘৰৰ লগত জড়িত সকলো কথা আলোচনা কৰা হৈছে। দ্বাদশ অধ্যায়ত নেওগে ভক্তি-আন্দোলনৰ সামাজিক তাৎপৰ্য আৰু সমাজত এই আন্দোলনৰ সুদূৰপ্ৰসাৰী প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে বহলাই আলোচনা কৰিছে।

মুঠতে, ড° নেওগৰ 'Sankaradeva and His Times' মধ্যযুগৰ কামৰূপ অসমৰ ধৰ্মীয় তথা সামাজিক-সাংস্কৃতিক জীৱনৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দলিল। এই গ্ৰন্থই নানা বিষয়ত নতুন অধ্যয়ন-গৱেষণাৰ পথো মুকলি কৰিছে। গ্ৰন্থখনৰ শেষত সন্নিৱিষ্ট সুদীৰ্ঘ গ্ৰন্থপঞ্জীখনে গৱেষকসকলক অনেক নতুন তথ্যৰ সন্ধান দিব। ১৯৫৪ চনতে সম্পূৰ্ণ কৰা এই গ্ৰন্থখনৰ পিছত যোৱা দুকুৰি বছৰত ড° নেওগৰ অধ্যয়নপুষ্ট কাপৰপৰা বৈষ্ণৱ সাহিত্য-সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় বহুসংখ্যক মূল্যৱান গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পালেও তাহানিতে ৰচনা কৰা এই গ্ৰন্থখনৰ গুৰুত্ব এতিয়াও একেদৰে আছে। গ্ৰন্থখনে তাহানিতে ড° নেওগৰ বুদ্ধিদীপ্ত অনুসন্ধিৎসু মন, অধ্যয়নৰ পৰিসৰ আৰু তেওঁৰ বিচাৰ বিশ্লেষণৰ দক্ষতা সম্পৰ্কে আমাক ভাল আভাস দিব পাৰে।

শঙ্কৰদেৱৰ অৱদান আৰু অসমৰ ভক্তি-আন্দোলনৰ ইতিহাস সম্পৰ্কে এইখনেই এতিয়াও সবাতো নিৰ্ভৰযোগ্য গ্ৰন্থ হৈ আছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু সাধাৰণ পাঠকৰ সুবিধাৰ কাৰণে গ্ৰন্থখনৰ এটা অসমীয়া সংস্কৰণ ওলোৱা বাঞ্ছনীয়।◆